

مبانی فقهی و حقوقی جرم انگاری پولشویی و پیشگیری وضعی از آن

آیت‌اله اسماعیلی^۱، محمدصادق جمشیدی راد^۲، رضا فقیه زاده^۳

^۱ کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی مدرس دانشگاه پدافند هوایی خاتم‌الانبیاء(ص). (نویسنده مسؤل)

^۲ دانشیار فقه و حقوق دانشگاه پیام نور تهران

^۳ دکترای تفسیر تطبیقی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، مدرس دانشگاه شهید ستاری

چکیده

پولشویی فعلی مجرمانه و بر ضد اجتماع و امنیت اقتصادی است که در قوانین جزایی و متون فقهی در باب جرم انگاری و موضوع حرمت آن اشاره شده است. مبانی پولشویی را می‌توان از دو منظر فقهی و حقوقی مورد بررسی و مطالعه قرار داد، مبانی فقهی جرم انگاری پولشویی بر اساس قواعد فقهی لاضرر، احترام، قبح عقاب بلا بیان، حفظ نظام و ید مورد ارزیابی و تحلیل قرار می‌گیرد و مبانی حقوقی نیز بر اساس اصولی همچون پیشگیری از جرایم و برقراری نظم عمومی می‌تواند مورد تحلیل قرار گیرد. در پیشگیری وضعی، هدف ارائه راهکار پیشگیرانه‌ی اجتماعی و رشد مدار از پدیده‌ی جرمی همچون پولشویی است، با توجه به روش کتابخانه‌ای و تحلیل و توصیف منابع فقهی و حقوقی، بررسی اهدافی همچون جرم انگاری پولشویی و راهکارهای پیشگیری وضعی از آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: جرم، پولشویی، پیشگیری، فساد اقتصادی

مقدمه

بیان مسأله: پولشویی، فرایند پیچیده، دراز مدت و گروهی است که به طور معمول در مقیاس بزرگ انجام می شود و می تواند از محدوده جغرافیای سیاسی یک کشور فراتر برود، کشور ایران به لحاظ جغرافیایی در مسیر حمل و نقل مواد مخدر به اروپا و روسیه قرار دارد، (ارزش کل تولیدات مواد مخدر در همسایگی مرزهای شرقی ایران به قیمت عمده فروش، رقمی در حدود پنج میلیون دلار است) که این رقم از طریق پولشویی وارد اقتصاد کشورهای مولد می شود. براساس این فرایند عواید حاصل از فعالیت های مجرمانه با گذر از مراحل مختلف وارد نظام مالی و فعالیت های قانونی می شود و با پنهان ماندن منشا غیر قانونی آن، ظاهری قانونی می یابد. جرم پولشویی از جرایم ثانویه است، در ادبیات جرم شناسی، جرم ثانویه به جرمی اطلاق می شود که ظهور آن مستلزم ایجاد یک جرم اولیه است. پولشویی معلول بروز یک جرم اولیه است تا منافع حاصل از آن، وجهه و شکل تمیز به خود بگیرد. این ویژگی باعث شده است که هر مجرمی که در یک کشور امکان تطهیر پول به راحتی برایش فراهم باشد، در انجام جرم اولیه نیز ابایی به خود راه ندهد، چرا که منافع حاصل از آن به راحتی تطهیر می گردد. (یوسفی صادقلو: ۱۳۹۵: ۶۲)

سؤالاتی که وجود دارد را می توان این گونه بیان نمود:

۱- آیا صرف تصویب قانون مبارزه با پولشویی، بدون در اختیار داشتن منابع مالی کافی و نیروی انسانی کارآمد و نهادهای مقتدر برای مهار و سرکوب پولشویی وافی به مقصود می باشد؟ ۲- چه رابطه ای بین تبعیض و بروز پدیده فساد می توان ترسیم کرد؟ ۳- چه اقداماتی برای مبارزه با پولشویی در سیستم پولی و بانکی، وجود دارد؟

پیشینه تحقیق

امروزه قوانین کیفی در ایران و جهان با تحولات شگرفی روبرو گردیده است؛ پولشویی بعد از جنگ جهانی دوم ابعاد گسترده تری به خود گرفت. از دهه ۱۹۶۰ پولشویی اقتصادهای ملی را تحت تاثیر قرار داد، و از دهه ۱۹۸۰ میلادی اذهان عام و خاص را به خود برانگیخت. در دستور العمل جامعه اروپایی مصوب مارس ۱۹۹۰، تعریف پولشویی این گونه آمده است که: «تبدیل یا انتقال یک دارایی، با علم به اینکه از فعالیت های مجرمانه به دست آمده باشد، به منظور پنهان داشتن یا گم کردن رد منشاء غیر قانونی آن دارایی، یا کمک به شخصی که مرتکب چنین جرمی شده است، برای گریز از پیامدهای قانونی جرم مزبور.» در ادبیات حقوقی، قانونگذار کشورها عربی، واژه «پولشویی» معادل عبارت «غسل» یا «غسل الاموال» یا «تبعیض الاموال» به معنی شست و شو یا سفید نمایی اموال یاد می کنند. (المد و الجزر بین السریه المصرفیه و تبعیض الاموال/ ۵۵) در سال ۱۳۸۶ در حقوق ایران «قانون مبارزه با پولشویی» مصوب شد، که مشتمل بر ۱۲ ماده می باشد، البته در برخی کشورها از جمله انگلستان، سنگاپور، ایالات متحده آمریکا قوانین و احکام مفصل تر پیش بینی گردیده است. به طور کلی می توان عنوان نمود که مبنای وضع قانون مزبور را می توان مقتبس از آیات، روایات و احادیث فقهی و همچنین قواعد فقهی موجود در این زمینه عنوان نمود، که پولشویی یا تطهیر پول را به عنوان پدیده ای مذموم قلمداد نموده و این موضوع در سطح ملی و بین المللی نیز امری مجرمانه تلقی شده است. **سوابق تحقیق در ایران:** محمد موسوی مقدم در کتاب «پولشویی» به اقدامات بین المللی در راستای مبارزه با پولشویی با استفاده از شرح و تبیین برخی اسناد موجود در این خصوص و همچنین اقدامات ملی کشورها در مبارزه با پولشویی از جمله گزارش معاملات نقدی کلان، گزارشات معاملات مشکوک، قوانین کنترل ارزی و توقیف، انسداد و مصادره اموال پرداخته اند. سید آیت... تجلی در کتاب خود با عنوان «مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در بانک ها» به

تبیین کلیات و مفاهیم پولشویی، شیوه های پولشویی، اسناد بین المللی موجود در این زمینه، ریسک های پولشویی و تامین مالی تروریسم برای بانک ها و موسسات مالی و اعتباری و همچنین اقدامات بانک ها در مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم پرداخته است.

اصغر عباسی در کتاب «مبارزه با پولشویی در اسناد بین المللی و نظام حقوقی ایران» به بیان ابزارها و فنون ارتکاب پولشویی در سیستم بانکی و عوارض و پیامدهای منفی آن در زمینه اقتصادی، سیاسی و اجتماعی می پردازد و نکات پیشنهادی خود را در چهار بخش : ۱- بهره گیری از نقطه نظرات ارشادی و تجربیات ارزنده سایر ممالک و مقررات مصرحه در اسناد بین المللی در تدوین قانون مبارزه با پولشویی جامع و کارآمد. ۲- ایجاد تحول عمیق و گسترده در سیستم پولی و بانکی کشور، محو اقتصاد زیر زمینی و برجیده شدن نظام رانتی-تبعیضی ۳- اقدام به امضاء و تصویب اسناد و کنوانسیونهای بین المللی مرتبط با پولشویی ضمن محفوظ نظر قرار دادن شرایط و مقتضیات بومی. ۴- تخصیص منابع کافی به منظور تربیت نیروی انسانی ماهر و تقویت مراجع و موسسات ذیربط نظیر دادگاه ها و ضابطین دادگستری ارائه می نماید.

سوابق تحقیق در خارج از کشور: ریچارد جیمز (۲۰۰۷) در پژوهشی به بررسی و مطالعه پیامدهای پولشویی بر سیستم بانکداری الکترونیکی در انگلستان پرداخته است. وی در این تحقیق که به روش میدانی انجام شده است، به این نتیجه رسید که تضعیف سرمایه گذاری ها در بخش خصوصی از جمله آثار مهم و زبانبار اقتصادی پولشویی به شمار می رود. پولشویان با هدف پنهان کردن عواید حاصل از فعالیت های غیر قانونی، با استفاده از ضعف مجاری قانونی بانکداری الکترونیکی در سالیان اخیر، عواید مزبور را با وجوه قانونی مخلوط کرده و به هدف شوم خود (تطهیر پول) می رسند. استیونز دانون (۲۰۰۸) در پژوهشی به مطالعه روش ها و راه های مقابله با پولشویی در بانکداری ایالات آمریکا پرداخته است. وی در این تحقیق ضمن اشاره به پیامدها و آثار منفی پولشویی از ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی بر جامعه، سعی نمود تا روش های مبارزه و مقابله با پولشویی در سیستم بانکداری را مورد بررسی قرار دهد. معرفی روش های نوین پولشویی به مسئولان سیستم بانکداری جهت آشنایی و مقابله با آن و نیز اهتمام و جدیت بانکداری نوین نسبت به شناسایی منابع و منشا پول های فعال در عملیات بانکداری تدوین و اجرای قوانین مناسب با هر گونه پولشویی و تعهد نسبت به کنوانسیون های بین المللی در زمینه پیشگیری از پولشویی در این تحقیق پیشنهاد گردیده است. (یوسفی صادقلو: ۱۳۹۵: ۵۵ و ۵۶). با توجه به پژوهش های انجام شده در داخل و خارج از کشور در خصوص پولشویی، مزیت و برتری که در این پژوهش انجام شده علاوه بر پرداختن به جرم انگاری پولشویی از منظر فقه، حقوق به پیشگیری وضعی از آن نیز توجه شده است.

۱- مفهوم شناسی

در ذیل به بررسی مفهوم پولشویی و پیشگیری به عنوان دو اصطلاح پرکاربرد در پژوهش حاضر خواهیم پرداخت.

۱-۱- مفهوم پولشویی^۱

پولشویی در معنای مضیق و موسع خود دارای تعاریف مختلفی می باشد؛ در تعریفی عنوان شده است که پولشویی عبارت است از کلیه عملیات اقتصادی که بر روی پول مشکوک انجام می گیرد تا به صورت قانونی درآید (صحرائیان، ۱۳۸۱: ۸۲).

^۱.Money laundering

در تعریف دیگر پولشویی مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آنها به اموال پاک است، به طوری که یافتن منبع اصلی مال غیر ممکن یا بسیار دشوار گردد (میرمحمد صادقی، ۱۳۷۷: ۳۳۲).

قانونگذار در ماده (۲) قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ پولشویی را چنین تعریف می نماید:

الف: تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب: تبدیل یا مبادله یا انتقال عواید به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده، یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج: اخفا یا پنهان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع و محل نقل و انتقال، جابه جایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

با توجه به تعریف قانونگذار می توان عنوان داشت که با گسترش گروه های سازمان یافته فراملی و ارتکاب جرائم متعددی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، قاچاق اعضای بدن، قاچاق اسلحه و مهمات جنگی و غیره و کسب درآمدهای کلان ناشی از این جرائم توسط این گروه ها در سطح بین المللی، پولشویی به عنوان جرم سازمان یافته فراملی مطرح شده است (حیدری، ۱۳۹۷: ۷۲).

۱-۲- مفهوم پیشگیری

دومین مفهومی که می توان در راستای پولشویی مورد بررسی قرار داد، پیشگیری از این نوع جرم است که در مقاله ی پیش رو پیشگیری وضعی از پولشویی مورد تحلیل قرار خواهند گرفت. پیشگیری از لحاظ لغوی معنایی روشن و پرکاربرد دارد. در ادبیات محاوره ای عامیانه پیشگیری به معنای «مانع وقوع امری شدن»، «جلوی وقوع امر ممکن را گرفتن» و «به پیشباز خطر رفتن و مانع تحقق آن شدن» است. لغت شناسان نیز بر همین برداشت عامیانه صحه گذارده و پیشگیری را به معنای دفع، جلوگیری کردن، مانع گشتن، منع کردن، به نگهداری برخاستن، از پیش مانع شدن مانند مانع شدن از سرایت امراض، جلوگیری کردن، پیش بینی کردن مانند سیل یا جریان آب (دهخدا، ۱۳۷۷: ۷/۷۳۳)، تقدم به حفظ، صیانت، حفظ صحت و جلوگیری را گرفتن (معین، ۱۳۶۲: ۱/۹۳۳) دانسته اند.

در ادبیات جرم شناسی، با توجه به فلسفه وجودی حقوق کیفری و راهکارهای آن در برخورد با پدیده مجرمانه از یک سو و از سوی دیگر گرایش های نوین و خاصی که تحت عنوان جرم شناسی کاربردی اختصاصاً به موضوع پیشگیری می پردازد، تعاریف موسع یا مضیقی از پیشگیری ارائه شده است. با نگاهی کلی به مجموعه عدالت کیفری، در ورای قوانین و مقررات جزایی و اقدامات تأمینی و تربیتی، پیشگیری از وقوع جرم نمود می یابد و با نگاهی دقیق تر، اقداماتی را که دستگاه کیفری و جامعه پس از وقوع جرم در جهت کشف جرم، دستگیری و محاکمه مجرمان و اعمال مجازات یا اقدام تأمینی و تربیتی بر آنها اعمال می کند، نمی توان پیشگیری را به معنای دقیق کلمه دانست، همان طور که در مدل پزشکی تجویز دارو برای بیمار را نمی توان پیشگیری تلقی نمود (مهدوی، ۱۳۹۱: ۱۹-۱۸).

کاربرد پیشگیری در این مفهوم وسیع به بکار یا^۲ بر می گردد با جمله مشهور «پیشگیری از وقوع جرایم بهتر از کیفر دادن است». وی آخرین فصل رساله جرایم و مجازاتهای خود را به پیشگیری از جرم اختصاص داد و پس از وی بنیان گذاران مکتب تحقیقی (مهدوی، ۱۳۹۱: ۱۹) آنریکو فری^۳ از بنیان گذاران مکتب تحقیقی پس از آنکه سه دسته عوامل شخصی (مانند خصوصیات شخصی مجرم از جمله نژاد و جنس)، عوامل فیزیکی (مانند آب و هوا و فصول سال) و عوامل اجتماعی (مانند تراکم جمعیت، افکار عمومی و ...) را به عنوان عوامل ارتکاب جرم بر می شمارد، طیف وسیعی از تدابیر واقدامات را به عنوان اقدامات

^۲. Beccaria

^۳. Enrico Ferri

پیشگیرانه معرفی می کند... (مهدوی، ۱۳۹۱: ۱۹). بنابراین در معنای عام، پیشگیری از جرم هر اقدامی است که جلوی ارتکاب جرم را بگیرد که این اقدام (با اقدامات) می تواند جنبه کیفری یا غیرکیفری داشته باشد. به دیگر سخن، هر آنچه علیه جرم باشد و سبب کاهش نرخ بزهکاری گردد در گستره معنای عام پیشگیری از جرم قرار دارد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۹: ۱۱). در سیاست جنایی پیشگیری را می توان به کارگیری راهکارهای گوناگون برای جلوگیری از بزهکاری تعریف کرد. این معنا از پیشگیری «پیشگیری واکنشی» و «پیشگیری کنشی» را در بر می گیرد و بر اساس این رویکرد، ساز و کارهای کیفری مانند ابتکارات اصلاحی - درمانی و ساز و کارهای غیرکیفری مانند اقدامات موقعیت مدار می توانند در گستره پیشگیری از جرم جای گیرند (نیازپور، ۱۳۸۲: ۱۲۹-۱۲۸). به طور کلی آنچه را که در زمینه ی پیشگیری در پولشویی ملاک عمل است، پیشگیری وضعی است که در جرم شناسی پیشگیری جایگاه خاصی را به خود اختصاص داده است.

۲- مبانی فقهی جرم انگاری پولشویی

موضوع پولشویی به صراحت در فقه مورد اشاره قرار نگرفته است ولیکن می توان به قواعد فقهی مختلفی در این زمینه اشاره داشت که به صورت ضمنی یا در قالب روایات و احادیث به مصادیق پولشویی اشاره نموده است.

۲-۱- قاعده ی لاضرر

یکی از مهمترین قواعد مورد پذیرش در اسلام را می توان قاعده ی لاضرر عنوان نمود. در فرض حکومت قاعده ی لاضرر بر موضوع پولشویی، بایستی توجه نمود که اصل بر این است که هیچ ضرری از سوی اشخاص وارد نشود. روایت لاضرر در کتب فریقین به طور متواتر موجود است. کلینی (ره) در کتاب کافی (کلینی، بی تا: روایت ۲) در قضیه ی «سمره بن جندب» آن را از ابن بکیر از زراره از ابی جعفر (ع)، پس از بیان جریان میان انصاری و سمره بن جندب و فرمایش پیامبر اکرم (ص)، نقل می کند که آن حضرت (ص) به انصاری فرمود که «إذهب فاقلعها و ارم بها الیه فانه لاضرر و لاضرار.» (موسوی بجنوردی، ۱۴۱۹: ۳۷). «سمره بن جندب درخت خرمايي در باغ یکی از انصار داشت منزل آن مرد انصاری در محل در ورودی باغ بود. سمره مرتباً بطرف درخت خود از منزل انصاری عبور می کرد و اجازه نمی گرفت. مرد انصاری از او خواست که وقتی برای سرکشی درخت خرماي خود می رود اجازه بگیرد، ولی سمره از قبول این درخواست امتناع کرد لذا مرد انصاری شکایت نزد پیامبر (ص) برد. پیامبر (ص)، سمره را احضار و شکایت مرد انصاری را به اطلاع او رسانید و از او خواست که وقتی قصد دارد باغ وارد شود اجازه بگیرد و سمره مجدداً امتناع کرد. وقتی پیامبر (ص) چنین دید از او خواست تا درخت خرمايش را بفروشد و قیمت آن را بالا برد. باز سمره نپذیرفت. پیامبر (ص) فرمود در برابر آن، درختی در بهشت بگیر. سمره قبول نکرد. پیامبر (ص) به مرد انصاری فرمود: برو درخت او را بکن و پیش او بینداز، زیرا «لاضرر و لاضرار» ضرر و ضرار نیست.» در کتاب وسائل پس از ذکر این روایت گفته: صدوق نیز با اسناد خود از ابن بکیر به همین شکل روایت نموده؛ شیخ نیز با اسنادش از احمد بن محمد بن خالد به همین ترتیب روایت کرده است (بهرامی احمدی، ۱۳۹۵: ۷۲-۷۱).

با توجه به این قاعده و روایت، می توان عنوان نمود که هیچ کسی نمی تواند موجب ضرر دیگری گردد چه آنکه پولشویی می تواند به صورت گسترده موضوع اضرار ملت ها نیز قرار گیرد؛ امروزه بزه پولشویی به عنوان مصداقی از جرایم بر ضد امنیت اقتصادی کشورها شناخته شده است که این موضوع می تواند بیانگر پذیرش قاعده ی لاضرر باشد.

۲-۲- قاعده ی احترام

یکی دیگر از قواعدی که می توان در ذیل جرم انگاری پولشویی مورد بررسی قرار داد، قاعده ی احترام یا حرمت مال غیر است؛ سؤال این است که آیا پولشویی در معنای تطهیر پول قابل احترام است؟ اگر پاسخ مثبت باشد می توان قاعده ی احترام را در آن جاری دانست. امام باقر (ع) از رسول الله (ص) نقل کرده که آن حضرت فرموده است: «سباب المؤمن فسوق، و قتاله کفر و اکل لحمه معصیه و حرمة ماله محرمة دمه» (حر عاملی، بی تا: ۸/ ۵۹۹)؛ یعنی ناسزا گفتن به مؤمن فسق است و جنگ با او کفر است و خوردن گوشت او معصیت است و احترام مال او همانند احترام خون (جان) او است. علی هذا مقصود از احترام مال مردم، مصونیت اموال آنان از تصرف و تعدی است؛ بدین معنا که اولاً تعدی و تجاوز نسبت به آنها جایز نیست و ثانیاً در فرض وقوع تعدی و تجاوز، متجاوز، مسئول و ضامن است؛ بی تردید، مفاد این قاعده از احکام امضایی اسلام است، نه تأسیسی؛

چرا که زندگی عقلا و خردمندان بر این امر بنیان گردیده و برای هیچ کس جای انکار نیست و به طور کلی، بنیان مالکیت بر این امر مبتنی است. بنابراین روایات و مستندات نیز مؤید همین بنای عقلایی اند (محقق داماد، ۱۳۸۸: ۱/ ۲۱۳). از این رو قاعده ی احترام به نظر می رسد در راستای پولشویی اگر به عنوان یک فساد اقتصادی شناخته شود، نمی تواند مورد بررسی قرار گیرد و تنها در راستای مشروع بودن این فعل است که قاعده ی احترام جاری خواهد بود.

۲-۳- قاعده ی قبح عقاب بلا بیان

هیچ گونه رفتار و فعلی را نمی توان محکوم به مجازات نمود مگر آنکه حکم آن در شرع و قانون معین گردیده باشد؛ پولشویی در چند دهه ی اخیر، جرم نبوده و نمی توانستیم برای آن مجازاتی را در نظر بگیریم. در تاریخ فقه شیعه، از زمانی که عقل به عنوان یکی از منابع فقهی به حساب آمده، یعنی از زمان ابوعلی بن جنید، قاعده ی قبح عقاب بلا بیان در رأس اصول عقلی قرار گرفته است؛ البته نه به تعبیر واحد بلکه به تعبیر گوناگون و مشابه. تتبع انجام شده نشان می دهد که اصل اباحه در مقابل اصل خطر که مورد اعتقاد برخی از علمای عامه (اهل سنت) بوده، قبل از پیدایش قاعده ی قبح عقاب بلا بیان، در گفته فقیهان پیشین وجود داشته است. شیخ طوسی در یک جا می گوید: «ان الاصل، الاباحه، و الخطر یحتاج الی دلیل» (طوسی، ۱۴۱۷: ۲/ ۱۲۵) اصل، اباحه اشیاء است و هر منعی محتاج دلیل است (محقق داماد، ۱۳۸۷: ۴/ ۱۳). این اصل که در حقوق بین الملل (بند ۲ ماده ۱۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر) و نیز شرع مقدس و تعالیم اسلام (قاعده قبح عقاب بلا بیان) به رسمیت شناخته شده است. منظور از این اصل این است که: ۱: هیچ عملی جرم نیست مگر آنکه قبلاً از طرف مقنن به این صفت شناخته شده باشد؛ ۲: هیچ مجازاتی ممکن نیست مورد حکم قرار گیرد مگر آنکه قبلاً از طرف مقنن برای همان جرم وضع شده باشد؛ ۳: هیچ محکمه ای صالح برای رسیدگی به جرمی نیست مگر آنکه قانون، صلاحیت آن محکمه را برای رسیدگی به آن جرم شناخته باشد؛ ۴: هیچ حکمی از محکمه صالح علیه متهمی صادر نخواهد شد مگر پس از رسیدگی و محاکمه، آن هم در شرایط پیش بینی شده در قانون صورت گیرد. ماده دوم قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هم که به تعریف جرم پرداخته و آن را فعل یا ترک فعلی دانسته که در قانون برای آن مجازات تعیین شده و عنوان می دارد: مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی به موجب قانونی است که قبل از وقوع جرم مقرر شده باشد و هیچ فعل یا ترک فعلی را به موجب قانون مؤخر جرم و قابل مجازات ندانسته و قانون لاحق را صرفاً در موارد تخفیف یا عدم مجازات حاکم می داند، نیز صحه بر اصل موصوف می گذارد. قاعده ی مشهور فقهی قبح عقاب بلا بیان مشتمل بر زشتی و قباح مجازات است در صورتی که قبلاً از طرف مولی مورد تذکر قرار نگرفته باشد که مولی از این صفت میراست. اصل قانونی بودن جرم و مجازات یا «لاجریمه و لا عقوبه بلانص» از مسائل عقلی به شمار می آید و قبح عقاب بلا بیان بر آن دلالت دارد. اصولیین بر براءت عقلی قائل اند و برای اثبات آن به قاعده ی «قبح عقاب بلا بیان» استناد می کنند و چون دلیل این براءت برهان عقلی است آن را براءت عقلی نامیده اند، برخلاف براءت شرعی که دلیل آن ادله شرعی است، مانند حدیث رفع. اگر از طرف شارع بیانی صادر شود، ولی به ما نرسد عقاب در مقابل آن قبیح است. به نظر می رسد که حق این است: اولاً، براءت عقلی وجود ندارد و ثانیاً، برهان قبح عقاب بلا بیان نیز از آن اصل بیگانه است و ثالثاً، اگر آن را مقید به قید کنیم باز هم دلالت آن خالی از مناقشه نخواهد بود (قبله ای خوبی، ۱۳۹۰: ۱۴-۱۳). نهایتاً به توجه به احصاء مصادیق پولشویی در قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ نمی توان عنوان نمود که پس از احراز و ارتکاب یکی از مصادیق پولشویی، قاعده ی قبح عقاب بلا بیان را جاری دانست، کما آنکه در شرع انور نیز، برخی مصادیق پولشویی همچون ربا و... را می توان از موانع شرعی عنوان داشت.

۲-۴- قاعده ی حفظ نظام

قاعده حفظ نظام یکی از قواعد و مبانی حاکم بر نظم عمومی در جامعه است که مورد توجه فقها و حقوقدانان قرار گرفته است؛ در راستای عدم مشروعیت و جرم انگاری پول شویی یا تظهير پول، یکی از ادله ی اساسی حفظ نظام و مصالح عمومی است.. قاعده ی حفظ نظام مورد توجه و استناد شارع مقدس بوده است. از جمله استدلال است. فردی از امام صادق (ع) به این قاعده جهت اثبات اعتبار قاعده ی «ید» است. فردی از امام صادق (ع) می پرسد که آیا اگر من مالی را در دست شخصی دیدم، می توانم شهادت دهم که مال متعلق به اوست؟ امام در جواب گفت: بله؛ فرد گفت: شهادت می دهم که مال در دست

اوست؛ ولی شهادت نمی‌دهم که مال متعلق به اوست؛ چون که ممکن است متعلق به دیگری باشد. امام (ع) از او پرسیدند: آیا خرید آن مال از او مجاز است؟ شخص در پاسخ گفت: بله. امام (ع) فرمود: شاید آن مال متعلق به دیگری باشد، چگونه خرید آن برای تو مجاز بوده و ملک تو می‌گردد و می‌گویی که متعلق به من است و بر این ادعای خود سوگند می‌خوری، در حالی که جایز نیست بگویی که فردی که تو از طریق او مالک این مال شدی، قبلاً مالک آن بوده است؟ سپس امام (ع) فرمود: اگر انتساب مال به کسی که آن را در اختیار دارد صحیح نباشد بازار و داد و ستدی برای مسلمانان شکل نخواهد گرفت (حر عاملی، بی تا: ۲۱۵ / ۷). این حدیث به روشنی به قاعده‌ی حفظ نظام تأکید دارد (سلیمانی و عبدالهی نژاد، ۱۳۸۹: ۸۳-۸۲). از سوی دیگر، آیات وافر^۴ نیز در راستای قاعده‌ی حفظ نظام وجود دارد که با توجه به این آیات می‌توان استنباط نمود که پولشویی می‌تواند بر خلاف نظم و امنیت اجتماعی باشد و قاعده‌ی حفظ نظام حکم می‌کند که پولشویی با تمامی مصادیق آن می‌بایست جرم انگاری گردد.

۲-۵- قاعده ید

قاعده‌ی ید از قواعد مشهور و معتبری است که در اکثر مسائل فقهی و حقوقی، به طور وسیع مورد استناد قرار می‌گیرد و محور بسیاری از معاملات روزمره است و می‌توان عنوان نمود که قاعده‌ی مزبور می‌تواند در راستای جرم انگاری پولشویی نیز مورد بحث و بررسی قرار گیرد. برای روشن شدن این قاعده، ذکر تاریخچه تکوین مالکیت ضروری است. مالکیت عنوانی است اعتباری که مبین نسبت و رابطه اشیا با اشخاص است و در بر دارنده مجموعه روابط و مناسباتی است که استیلا و تسلط انسانها را بر اشیا نشان می‌دهد. بنابراین تعریف، بین شیء موضوع مالکیت با شخص مالک، علقه و وابستگی خاصی وجود دارد که اختصاصی است و مانع ورود اغیار در این رابطه می‌گردد (محقق داماد، ۱۳۸۸: ۱ / ۲۵). مطابق ماده ۳۵ قانون مدنی، تصرف به عنوان مالکیت دلیل مالکیت است، مگر اینکه خلاف آن ثابت شود. متصرف برای اثبات مالکیت خود نیاز به دلیل دیگر ندارد و در تمامی دعاوی مربوط به اموال، منقول باشد یا غیر منقول، مدعیان مالکیت ناچارند که در برابر او حقانیت خود را ثابت کنند. در دعاوی مالکیت، همیشه متصرف سمت منکر و مدعی علیه را دارد و بار اثبات دعوی بر دوش کسی است که می‌خواهد خلاف اماره قانونی تصرف را ثابت کند. تصرفی دلیل مالکیت است که اولاً تصرف به عنوان مالکیت باشد و ثانیاً تصرف مشروع باشد (کاتوزیان، ۱۳۷۹: ۱۸۸-۱۸۶).

رابطه قاعده ید با جرم انگاری پولشویی کاملاً روشن است؛ به استناد ماده‌ی ۳۰ قانون مدنی که مقرر می‌دارد: «هر مالکی نسبت به مایملک خود حق همه‌گونه تصرف و انتفاع دارد»، می‌تواند هر نوع تصرفی که بخواهد در آن مال انجام دهد؛ به عنوان مثال، اگر کسی مبلغی پول یا شیئی گران قیمتی در اختیار داشته باشد، این استیلا و سلطه به وی اجازه می‌دهد که مثلاً آن پول را به حساب بانکی واریز کرده یا با آن کالاهایی بخرد یا آن را به حساب دیگری در نقطه‌ای دیگر منتقل نماید و یا این که شیء گران قیمت را به فروش رسانده یا آن را هبه نموده یا عمل دیگری با آن انجام دهد، البته در صورتی که مشمول ذیل ماده‌ی ۳۵ قانون مدنی که مقرر می‌دارد: «مگر این که خلاف آن ثابت شود»، نگردد. ماده‌ی ۳۶ قانون مدنی که مکمل ماده‌ی ۳۵ قانون مدنی است مقرر می‌دارد: «تصرفی که ثابت شود ناشی از سبب مملک یا ناقل قانونی نبوده معتبر نخواهد بود». در تفسیر این ماده برخی از محققان نوشته‌اند: «به موجب ماده‌ی فوق در مقام تنازع، بر شخص متصرف لازم نیست که منشأ و مبدأ مالکیت خویش را اثبات کند بلکه مدعی چنان چه با ادله‌ی کافی در دادگاه ثابت کند که تصرف ذوالید ناشی از سبب مملک یا ناقل قانونی نبوده است ید از ارزش و اعتبار ساقط خواهد شد» (محقق داماد، ۱۳۸۸: ۷۰).

۴. «وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنَّ اللَّهَ إِنبَعَثَهُمْ تَبِطُّهُمْ وَقِيلَ افْعُدُوا مَعَ الْقَعْدِينَ. لَوْ خَرَجُوا فِیْكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَكَأُضْعُوفًا خَالِكُمْ بَعْضُكُمْ فِی بَعْضٍ وَكَانُوا كَاذِبِينَ» (توبه/۴۶ و ۴۷)
وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشَاءُ لِكَاذِبِينَ. لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا... (توبه/۱۰۷ و ۱۰۸)

۳- مبانی حقوقی جرم انگاری پولشویی

مبانی حقوقی جرم انگاری پولشویی را می توان در دو عنوان پیشگیری از جرایم ناشی از پولشویی و برقراری نظم عمومی در سطح جامعه و اقتصاد کشور مورد مطالعه و بررسی قرار داد که ذیلاً به شرح و تفصیل آن خواهیم پرداخت.

۳-۱- پیشگیری از جرایم ناشی از پولشویی

مهمترین مبنای حقوقی جرم انگاری پولشویی را می توان پیشگیری از جرم عنوان نمود که در راستای پیشگیری وضعی از این نوع جرایم در انتهای مقاله مباحثی مطرح خواهد شد. با توجه به این که جرم پولشویی، یک جرم نوپا و نوینی است که در حقوق کیفری وارد شده و از ویژگی اساسی و مهم آن «سازمان یافته بودن» است و از اهداف آن، تحصیل سود کلان حاصل از جرم می باشد، بناب این می توان گفت در زمره جرائم علیه اموال و مالکیت می باشد. به تعبیر دیگر، جرم پولشویی مثل جرم ارتشاء و کلاهبرداری از نوع جرائم مالی به شمار می رود (خوئینی و مسجد سرائی؛ کبیری، ۱۳۹۶: ۱۱۲) و در راستای پیشگیری از این نوع جرایم، قوانین خاص و عامی وضع گردیده است که یکی از قوانین حاضر، قانون مبارزه با پولشویی است.

۳-۲- برقراری نظم عمومی در سطح جامعه و اقتصاد کشور

یکی دیگر از مبانی حقوقی جرم انگاری پولشویی را می توان برقراری نظم عمومی در سطح کلان جامعه عنوان نمود؛ از آنجا که نظم عمومی به نظمی گفته می شود که از طریق قوانین و مقررات (همچون قانون مبارزه با پولشویی) برای برقراری آرامش و امنیت در حوزه عمومی و در سطح کلان کشور برقرار می شود (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸: ۵/۳۶۵۳). به طور کلی نظم عمومی عبارت است از مجموعه تأسیسات حقوقی و قوانین وابسته به حسن جریان لازم امور مربوط به اداره کشور و یا راجع به صیانت امنیت و اخلاق در روابط مردم که اراده افراد جامعه در خلاف جهت آنها بلا اثر باشد؛ و طبیعت آن به گونه ای است که همه افراد باید آن را محترم شمرده و تجاوز به آن غیرممکن باشد (کاتوزیان، ۱۳۸۸: ۵۲). بنابراین مبنا و هدف از جرم انگاری پولشویی را می توان برقراری نظم عمومی نمود.

۴- روش های پیشگیری وضعی از پولشویی

امروزه می توان به انواع مختلفی از روش های پیشگیرانه ی وضعی (غیر کیفری یا کنشی) اشاره داشت. پیشگیری وضعی یا موقعیت مدار در ساده ترین تعریف یعنی پیشگیری از جرم با تدابیری که بر موقعیت های محیطی و زمینه ساز جرم یا وضعیت های پیش جنایی محیطی تأثیر می گذارند (رایجیان اصلی، ۱۳۸۳: ۱۵۶). با این حال به دو نوع از روش های پیشگیری وضعی ذیلاً اشاره خواهد شد.

۴-۱- پیشگیری جامعه مدار یا محیطی

پیشگیری جامعه مدار یا محیطی، شامل تدابیر و اقداماتی است که هدفش حذف یا کاستن از گسترش علل جرم زا همچون علل جرایم پولشویی می باشد. عقیده اکثریت جرم شناسان بر این است که یک محیط اجتماعی سالم و مناسب باشد، رفتار اعضای جامعه به هنجار است و گرنه ناسازگاری افراد را در پی خواهد داشت. بنابراین می توان با بهبود شرایط زندگی در یک محیط معین، به طور مستقیم در کاهش بزهکاری تأثیر گذاشت. این بهبود شرایط هم مستلزم تغییر اوضاع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی محیط و از جمله مبارزه با فقر، حاشیه نشینی، زاغه نشینی، بیکاری، بیسوادی، جهل و نادانی است که طبیعتاً امری ساده نخواهد بود. (معظمی، ۱۳۸۶: ۱۰۵) خانواده نهادی است که در اسناد حقوق بشر دولت ها مکلف به حمایت از آن شده اند: «خانواده رکن طبیعی و اساسی اجتماع است و حق دارد از حمایت جامعه و دولت بهره مند شود. در مقدمه کنوانسیون حقوق کودک نیز آمده است: «خانواده به عنوان گروه بنیادین جامعه و محیط طبیعی رشد و رفاه تمامی اعضای خود، به ویژه کودکان، می بایست از حمایت ها و مساعدت های لازم به نحوی برخوردار شوند که بتوانند مسئولیت های خود را در جامعه ایفا نمایند و نیز کشورهای عضو، بیشترین تلاش خود را برای تضمین و به رسمیت شناختن این اصل که پدر و مادر کودک، مسئولیت های مشترکی درباره رشد و پیشرفت کودک دارند، به عمل خواهند آورد.^۵ ضمناً طبق توصیه های «پیمان نامه

۵. ماده ۱۸ کنوانسیون حقوق کودک^۵

حقوق کودک» کودک نباید به طور موقت و دایم از محیط خانوادگی و از منافع از خود محروم باشد... و باید از طرف دولت مراقبت و مساعدت شود.» (معظمی، ۱۳۸۶: ۱۰۵)

پیشگیری جامعه مدار، در مدل بومی، عبارت است از پیشگیری اجتماعی، که به دو سطح کلان و خرد تقسیم می‌شود. «پیشگیری اجتماعی در سطح کلان» - که در نوشتگان علوم جنایی و جرم‌شناسی به اختصار «پیشگیری اجتماعی» نامیده می‌شود، مبتنی است بر الگوی فرهنگ و توسعه^۶ و بدین سان، شامل پیشگیری‌های سه گانه (نخستین، دومین و سومین) می‌شود.

پیشگیری نخستین ایمن سازی همه‌ی افراد جامعه از بروز زمینه‌های کژروی و بزهکاری است، که با تدبیرها و برنامه‌های فرهنگی/توسعه‌ای اجرا می‌شود. مقررهای موسوم به «برنامه‌ی توسعه» نمونه‌ی برجسته‌ای از این گونه‌ی پیشگیری اجتماعی کلان به شمار می‌روند، که تاکنون در ایران به تصویب و اجرای شش قانون با عنوان «برنامه‌ی پنج ساله‌ی توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» انجامیده‌اند.^۷

پیشگیری دومین عبارت است از به کار گیری تدبیرهایی برای حمایت از افراد یا گروه‌های در معرض خطر. آستانه‌ی خطر در اینجا می‌تواند به معنای احتمال بالای کژروی یا بزهکاری باشد و بدین سان، تدبیرهای پیشگیری دومین شامل مداخله در وضعیت‌ها یا افرادی است که گرایش به رفتار منحرفانه یا مجرمانه را از خود بروز داده‌اند. (ر.ک: گزارش ایرنا از فعالیت نخستین «مرکز پیشگیری و کنترل خشم» در تهران، در: www.irna.ir).

پیشگیری سومین؛ عبارت است از به کار گیری تدبیرهایی برای حمایت از افراد یا گروه‌هایی که تدبیرهای پیشگیری دومین برای مصون سازی‌شان از عامل‌های خطر مؤثر نیفتاده است و اکنون باید با آسیب‌هایشان مبارزه کرد؛ مانند برنامه‌های بازپروری یا ترک برای مصرف کنندگان یا معتادان ماده‌های مخدر. البته، بدیهی است که پذیرفتن تدبیرهای پیشگیری سومین در پهنه‌ی پیشگیری‌های کنشی^۷ به این موضوع بستگی دارد که رفتار مورد حمایت از این گروه افراد جرم‌انگاری و کیفر گذاری شده است یا خیر. بنابر این، در صورت جرم‌انگاری و کیفر گذاری رفتاری مانند مصرف یا اعتیاد به ماده‌های مخدر و همچنین اقسام فسادهای مالی همچون پولشویی، پیشگیری سطح سوم در قلمرو پیشگیری‌های واکنشی قرار می‌گیرد (رایجیان اصلی، ۱۳۹۷: ص ۵۶). با توجه به پیشگیری موقعیت مدار که در سه سطح انجام می‌گیرد، می‌توان به خوبی از جرایمی همچون پولشویی نیز پیشگیری نمود و راهکارهای مؤثر را در سه سطح اولیه، ثانویه و ثالثه مورد ارزیابی و مطالعه قرار داد.

۴-۲- پیشگیری رشد مدار یا زود هنگام

این گونه پیشگیری شامل کلیه اقدامات و تدابیری است که در جریان رشد کودک یا نوجوان ناسازگار اجرا می‌شود. در این نوع پیشگیری، فساد مالی و مصادیقی همچون پولشویی از همان ابتدا به فرد در قالب پیشگیری رشد مدار در کلاس‌های درس یا خانواده آموزش داده می‌شود. معمولاً این تدابیر شامل اقدام‌های روان‌شناسی یا اجتماعی زودرس، به منظور پیشگیری از رفتار مجرمانه احتمالی در این گونه افراد می‌باشد. در پیشگیری رشد مدار، علل رفتارهای نابهنجار و پرخاشگرانه کودکان و نوجوانان بررسی می‌شود و به کمک والدین، معلمان، مربیان، همسالان و... مشکلات آنان را رفع می‌کنند.

در پیشگیری رشدمدار، علاوه بر توجه به شخص منحرف یا بزهکار، ممکن است که والدین، دوستان، همکلاسی‌ها و آموزگاران و... نیز مشمول نوعی اقدامات و مداخلات روانی و اجتماعی واقع شوند که هدفشان پیشگیری از حادث شدن جرم در آینده است (صلاحی، ۱۳۹۲: ۱۸۲-۱۸۱). اقدامات زیر، جزئی از اقدامات روانی و اجتماعی مربوط به «پیشگیری رشدمدار» محسوب

در همین راستا می‌توان از پیوند و هم‌گرایی سیاست جنایی و سیاست‌های توسعه‌ای بر پایه‌ی تدبیرهای پیشگیری کنشی سخن راند. بدین سان، شاخص‌هایی چون سبک زندگی، سرمایه‌ی اجتماعی - به معنای فرهنگ تعهد اجتماعی - و فرهنگ قانون‌مداری می‌توانند در خدمت پیشگیری کنشی بر پایه‌ی توسعه‌ی فرهنگی در آیند (رایجیان اصلی، ۱۳۹۷: ۵۴)

قانون برنامه‌ی پنج ساله‌ی ششم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶ - ۱۴۰۰)، در ۱۲۴ ماده و ۱۲۸ تبصره در ^۷

۱۳۹۵/۱۲/۱۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی، و در ۱۳۹۵/۱۲/۲۱ نیز به تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام رسیده است.

می شوند: ۱- گسترش مسئولیت های فردی ۲- بهبود رفتارهای اجتماعی ۳- تقویت احساس وابستگی به مراکز جامعه پذیری نظیر: خانواده، مدرسه، محله، محیط کار و... ۴- انسجام گروهی ۵- تقویت مسئولیت های پرورشی والدین ۶- تشویق فعالیت های سازنده و آموزنده در اوقات فراغت جوانان (صلاحی، ۱۳۹۲: ۱۸۲).

در نهایت در پیشگیری رشدمدار، نکات ذیل حتماً باید مورد توجه قرار گیرد. در غیر این صورت، باعث حصول نتیجه معکوس شده و نتایج منفی (حتی مجرمانه) به بار خواهد آمد. که باید به آنها توجه شود به قرار زیر است: ۱- اجتناب از برچسب زدن به افراد در جامعه که موجب برانگیختن حس بدبینی اطرافیان نسبت به آنان می گردد. ۲- اجتناب از افشای خصوصیات و اسرار زندگی شخصی افراد. ۳- اجتناب از متلاشی کردن حیات خانوادگی و شغلی افراد. ۴- اجتناب از تجاوز به تمامیت جسمانی و معنوی افراد. ۵- اجتناب از نادیده گرفتن حقوق اساسی و حیثیت و منزلت انسانی هر یک از افراد مورد نظر (صلاحی، ۱۳۹۲: ۱۸۳-۱۸۲). در پیشگیری وضعی، آسیب های ناشی از پولشویی و واکنش های کیفی و غیرکیفی از همان ابتدا آموزش داده می شود و در این نوع پیشگیری، می توان پیشگیری موقعیت مدار و رشد مدار را توأمان مورد مطالعه قرار داد.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه، پولشویی عبارت است از کلیه عملیات اقتصادی که بر روی پول مشکوک انجام می گیرد تا به صورت قانونی درآید، نظرات فقهی و حقوقی بسیاری در این راستا وجود دارد که بر عدم جواز پولشویی صدق می کند. موضوع پولشویی به صراحت در فقه مورد اشاره قرار نگرفته است ولیکن می توان به قواعد فقهی مختلفی در این زمینه اشاره داشت که به صورت ضمنی یا در قالب روایات و احادیث به مصادیق پولشویی اشاره نموده است. یکی از مهمترین قواعد مورد پذیرش در اسلام را می توان قاعده ی لاضرر عنوان نمود که قاعده ی مزبور می تواند در راستای موضوع پولشویی نیز مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد. از جهاتی، یکی دیگر از قواعدی که می توان در ذیل جرم انگاری پولشویی مورد بررسی قرار داد، قاعده ی احترام یا حرمت مال غیر است؛ برخی پولشویی در معنای تطهیر پول را قابل احترام دانسته و می توان قاعده ی احترام را در آن جاری دانست. با عنایت به این که هیچ گونه رفتار و فعلی را نمی توان محکوم به مجازات نمود مگر آنکه حکم آن در شرع و قانون معین گردیده باشد؛ پولشویی در چند دهه ی اخیر، جرم نبوده و نمی توانستیم برای آن مجازاتی را در نظر بگیریم تا آنکه در راستای قانون مبارزه با پولشویی، مصادیق مجرمانه ی آن معین گردید. قاعده حفظ نظام یکی از قواعد و مبانی حاکم بر نظم عمومی در جامعه است که از دیرباز مورد توجه فقها و حقوقدانان قرار گرفته است؛ در راستای عدم مشروعیت و جرم انگاری پولشویی یا تطهیر پول، یکی از ادله ی اساسی حفظ نظام و مصالح عمومی است. قاعده ی ید نیز از قواعد مشهور و معتبری است که در اکثر مسائل فقهی و حقوقی، به طور وسیع مورد استناد قرار می گیرد و محور بسیاری از معاملات روزمره است و می توان عنوان نمود که قاعده ی مزبور می تواند به همراه قواعد احترام، حفظ نظام در راستای جرم انگاری پولشویی نیز مورد بحث و بررسی قرار گیرد. در کنار مبانی فقهی، مبانی حقوقی جرم انگاری پولشویی را می توان در دو عنوان پیشگیری از جرایم ناشی از پولشویی و برقراری نظم عمومی در سطح جامعه و اقتصاد کشور مورد مطالعه قرار داد. امروزه می توان به انواع مختلفی از روش های پیشگیرانه ی وضعی (غیر کیفری یا کنشی) اشاره داشت تا نسبت به ارتکاب جرایم پولشویی بتوان آنها را اجرا نمود تا از ارتکاب این گونه جرایم پیشگیری گردد. پیشگیری جامعه مدار یا محیطی، شامل تدابیر و اقداماتی است که هدفش حذف یا کاستن از گسترش علل جرم را همچون علل جرایم پولشویی می باشد. از جهاتی نیز پیشگیری رشد مدار شامل کلیه اقدامات و تدابیری است که در جریان رشد کودک یا نوجوان ناسازگار اجرا می شود. معمولاً این تدابیر شامل اقدام های روان شناسی یا اجتماعی زودرس، به منظور پیشگیری از رفتار مجرمانه احتمالی در این گونه افراد می باشد. آنچه مسلم است برابر قواعد ید، احترام، حفظ نظام جرم انگاری پولشویی مطرح می شود و از طریق پیشگیری جامعه مدار و رشدمدار می توان از وقوع این جرم پیشگیری نمود.

منابع

(۱) فارسی و عربی

۱. قرآن کریم
۲. بهرامی احمدی، حمید(۱۳۹۵)، سوء استفاده از حق (مطالعه تطبیقی در حقوق اسلام و دیگر نظام های حقوقی)، چ ۴، تهران: انتشارات اطلاعات.
۳. جعفری لنگرودی، محمد جعفر(۱۳۸۸)، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ج ۵، چ ۴، تهران: گنج دانش.
۴. حر عاملی، محمدبن الحسن (بی تا)، وسائل الشیعه، ج ۸، چ ۱، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی.
۵. حر عاملی، محمد بن حسن (بی تا)، وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، ج ۷، چ ۱، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۶. حیدری، مسعود(۱۳۹۷)، بررسی تطبیقی جرم پولشویی در فقه، حقوق ایران و اسناد بین المللی، فصلنامه پژوهشی تطبیقی حقوق اسلام و غرب، ۳، ۶۵-۹۰.
۷. خوئینی، غفور؛ مسجد سرائی، حمید؛ کبیری، سهیل(۱۳۹۶)، درنگی در جرم انگاری «پولشویی»، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ۱۷، ۱۰۵-۱۳۰.
۸. دهخدا، علی اکبر(۱۳۷۷)، لغت نامه دهخدا، ج ۷، چ ۲، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۹. رایجیان اصلی، مهرداد(۱۳۹۷)، درآمدی بر جرم شناسی، چ ۱، تهران: سمت.
۱۰. رایجیان اصلی، مهرداد(۱۳۸۳)، رهیافتی نو به بنیانهای نظری پیشگیری از جرم، مجله حقوقی دادگستری، ۴۹-۴۸، ۱۶۸-۱۲۳.
۱۱. زاهدی، شمس السادات(۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر بر کاهش فساد اداری (مطالعه موردی؛ شهرداری تهران)، نشریه‌ی مدیریت فرهنگ سازمانی، ۲۰، ۲۹-۵۵.
۱۲. سلیمانی، حمید؛ عبدالهی نژاد، عبدالکریم(۱۳۸۹)، بررسی مبانی فقهی پولشویی، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ۳، ۶۷-۹۳.
۱۳. صحرائیان، مهدی(۱۳۸۱)، زیان های ناشی از تظهير پول، اولین کارگاه سراسری علمی - کاربردی قضات دادگاه های انقلاب اسلامی کشور در امر مبارزه با مواد مخدر، تهران: نشر آبی.
۱۴. صدوق، محمد بن علی(۱۳۱۴ق)، الاعتقادات، چ ۱، قم: نشر الموتر العالمی.
۱۵. صفاری، علی(۱۳۹۲)، مقالاتی در جرم شناسی و کیفر شناسی، چ ۲، تهران: جنگل.
۱۶. صلاحی، جاوید(۱۳۹۲)، کیفر شناسی، چ ۳، تهران: میزان.
۱۷. صلاحی، جاوید(۱۳۸۹)، درآمدی بر جرم شناسی و بزه دیده شناسی، چ ۱، تهران: میزان.
۱۸. طوسی، محمد بن حسن (۱۴۱۷ق)، الخلاف، ج ۲، چ ۱، قم: نشر اسلامی.
۱۹. قبله ای خوبی، خلیل(۱۳۸۸)، قواعد فقه (بخش جزا)، چ ۵، تهران: سمت.
۲۰. کاتوزیان، ناصر(۱۳۷۹)، دوره مقدماتی حقوق مدنی اموال و مالکیت، چ ۳، تهران: دادگستر.
۲۱. کاتوزیان، ناصر(۱۳۸۸)، فلسفه حقوق، چ ۵، تهران: انتشارات شرکت سهامی انتشار.
۲۲. کلینی، ابی جعفر محمدبن یعقوب بن اسحاق (بی تا)، الکافی، چ ۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۲۳. کلینی، ابی جعفر محمدبن یعقوب بن اسحاق (بی تا)، الکافی، چ ۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۲۴. کسن، موریس(۱۳۹۴)، اصول جرم شناسی، مترجم میر روح اله صدیق، چ ۳، تهران: نشر دادگستر.
۲۵. محقق داماد، سید مصطفی(۱۳۸۸)، قواعد فقه (بخش مدنی)، چ ۱، چ ۲۲، تهران: مرکز نشر علوم اسلامی.

۲۶. محقق داماد، سیدمصطفی (۱۳۸۷)، قواعد فقه (بخش جزایی)، ج ۴، چ ۱۳، تهران: مرکز نشر علوم اسلامی.
۲۷. معظمی، شهلا (۱۳۸۶)، پیشگیری جرم شناختی، چ ۱، تهران: مجد.
۲۸. معین، محمد (۱۳۶۲)، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، چ ۱، تهران: امیرکبیر.
۲۹. مفید، ابی عبدالله (بی تا)، تصحیح اعتقادات الامامیه، چ ۱، بغداد: تصحیح الفکر البغدادی.
۳۰. موسوی بجنوردی، محمدحسن (۱۴۱۹ق)، القواعد فقهیه، چ ۱، قم: نشرهادی.
۳۱. مهدوی، محمود (۱۳۹۱)، پیشگیری از جرم (پیشگیری رشدمدار)، چ ۲، تهران: سمت.
۳۲. میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۷۷)، حقوق جزای بین الملل، چ ۱، تهران: میزان.
۳۳. نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۷۹)، تقریرات جرم شناسی نظری، دوره دکتری دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۳۴. نوربها، رضا (۱۳۷۸)، سیاست جنایی سرگردان، تهران: مجله تحقیقات حقوقی، ۲۶-۲۵، ۱۲۷-۱۰۳.
۳۵. نیازپور، امیرحسین (۱۳۸۲)، پیشگیری از بزهکاری در قانون اساسی ایران و لایحه قانون پیشگیری از وقوع جرم، مجله حقوقی دادگستری، ۴۵، ۱۵۹-۱۲۴.

۲) سایت

۱. گزارش ایرنا از فعالیت نخستین «مرکز پیشگیری و کنترل خشم» در تهران، در:

www.irna.ir/fa/News/۸۱۵۱۲۰۷۲,۳/۲/۱۸.

نهایوندی، ۱۳۹۰ و نیز فرجی، ۱۳۹۵ در: <http://mahaleh.hamshahrilinks.org>